

מספרות המחקר

Zion / ציון, Vol. (תש"ץ), pp. 468-471

Published by: [Historical Society of Israel/](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/70039908>

Accessed: 04/12/2011 10:28

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Historical Society of Israel/ is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Zion /*.

<http://www.jstor.org>

מספרות המחקר

ולמגע התרבותי והחברתי עם העולם הלא־יהודי. הפרק השישי דן בהרחבה בישיבות בבל ובמעמד החכמים. לספר נוספו נספחים, והמרכזי שבהם הוא על הכרונולוגיה באי־גרת רב שרירא גאון.

מיכאל מאיר, צמיחת היהודי המודרני, זהות יהודית ותרבות אירופית בגרמניה, 1749–1824. ירושלים, כרמל, 1990. 297 ע', ביבל', מפתח.

לפנינו מהדורה עברית של ספר שיועד במהדורתו האנגלית (1967) 'אל הקורא היהודי בתפוצות הגולה... להעמידו על מוצא זהותו כיהודי שחי במדינה ובתרבות לא יהודית' (עמ' 9). משה מנדלסון, דוד פרידלנדר וליאופולד צונץ משמשים למחבר אבות־טיפוס ליהודים שהתמודדו עם שאלת הזהות היהודית־המערבית בדרכים שונות. ואם כי התשובות שנתנו הם ובני זמנם לשאלה זו אינן רלוואנטיות ברובן ליהודי בן זמננו, הרי ש'השאלות', כדברי המחבר, 'לא השתנו והמאמצים הראשונים לתת עליהן תשובות עדיין ראויים למחשבה ולהערכה'.

יעקב מצר ועודד קפלן, משק יהודי ומשק ערבי בארץ־ישראל: תוצר, תעסוקה וצמיחה בתקופת המנדט. ירושלים, המכון למחקר כלכלי בישראל על שם מוריס פאלק, תשנ"א. 195 ע', ביבל'.

לפנינו ניסיון לתעד את הפעילות הכלכלית בתקופת המנדט מן הבחינה הכמותית, כדי

דוד אסף, 'עולם התורה בפולין', פולין – פרקים בתולדות יהודי מזרח־אירופה ותרבותם, יחידה 5–6. תל אביב, האוניברסיטה הפתוחה, 1990. 110 ע', ביבל'.

תיאור עולם התורה בפולין מראשית המאה הט"ז ועד לאמצע המאה הי"ז. בפרקים הראשונים מתאר המחבר את עולם התרבות האשכנזי ומציין את חכמי התורה הראשונים במזרח אירופה. בפרק השלישי הוא דן בחכמי התורה הגדולים בפולין במאה הט"ז, ר' יעקב פולק, ר' שלום שכנא, ר' שלמה לוריא ור' משה איסרלש. הפרק הרביעי עוסק בישיבות פולין – ראש הישיבה ותלמי־דיו, שיטות לימוד ותכני לימוד (הפלפול והחילוקים). הפרק החמישי דן בעולם הספר והדפוס. יחידת לימוד זו תורמת גם לראייה כוללת של יהדות פולין בתקופה הנידונה.

ישעיהו גפני, יהודי כבל בתקופת התלמוד. ירושלים, מרכז זלמן שזר, תשנ"א. 312 ע', ביבל', מפתחות.

המחבר מבקש לצייר את דיוקנה החברתי־התרבותי של הקהילה היהודית בבבל, שלא זכתה לסקירות היסטוריות רבות כאחיותה שבארץ ישראל. הפרק הראשון עוסק ברקע הפוליטי והחברתי לצמיחת הקהילה היהודית; הפרק השני דן בהתפתחות הרוחנית וביצירה הספרותית היהודית; הפרקים ג–ה מוקדשים למוסדות ההנהגה, למבנה הקהילתי, למרכיבים החברתיים בציבור היהודי

עובדות הושמטו ואחרות נוספו, ו'לעיתים רוצה המשיב גם לשכנע, לקרב את ליבות השואלים לקבל את פסיקתו, להשקיט מחלוקת או לחזק ידי צד אחד'. בספר זה נעשה ניסיון להביא תופעות אלה לתשומת לבו של המורה, ולתת לו כלים להתמודד עמהן, אגב דיון בתשובות מאשכנז במאה ה'א'.

אריה פישמן, בין דת לאידאולוגיה, יהדות ומודרניזציה בקיבוץ הדתי. ירושלים, יד יצחק בן-צבי, 1990. 228 ע', ביבל', מפתחות.

בספר זה מנסה המחבר לבחון את ההתמודדות של היהדות המסורתית עם המודרנה, תוך דיון בשתי מסגרות חברתיות שניסו להגיע לסינתזה בין שני עולמות אלה: הציונות הדתית ותנועת הקיבוץ הדתי. המחבר משתמש בכלים סוציולוגיים, ומעמיד במרכז ספרו את ההנחה, ש'כל אחת מתנועות המודרניזציה האורתודוקסיות יצרה אידאולוגיה דתית מחדשת, תוך התייחסות לקודש שבמרכז הטראנסצנדנטי הדתי והאידאולוגי כאחד'. מכאן לא רחוקה הדרך אל הרעיון ש'החלוץ הדתי נתבע לשותף פעולה עם האל בתיקון העולם', וכן ש'שורש ההצלחה הכלכלית של הקיבוץ הדתי נעוץ בגורמים דתיים'.

Shimon Applebaum, *Judaea in Hellenistic and Roman Times, Historical and Archaeological Essays*. Leiden, E. J. Brill, 1989. 175 p., index

קובץ מאמרים זה עוסק בהבטים מגוונים של החיים בארץ יהודה בתקופה ההלניסטית-

להניח תשתית נאותה לחקר ההיסטוריה הכלכלית של ארץ ישראל. רוברט שרשבסקי, מחלוצי ההיסטוריה הכמותית המודרנית של המשק הארץ ישראלי, ערך אומדנים מפורטים של תוצר מקומי ומלאי הון במשק היהודי בתקופת המנדט. להשלמת התמונה הכלכלית של תקופה זו הרכיבו המחברים אומדני-תוצר שנתיים למשק הערבי ולמשק הכלכלי-ארצי בארץ ישראל בשנים 1922-1947. נתונים אלה מאפשרים לבחון הבטים השוואתיים בין היחידות המשקיות הלאומיות. בחלקו הראשון של הספר דנים המחברים בתפוקת המוצרים בתחומי החקלאות, התעשייה והבנייה. החלק השני עוסק בתחרות מי התעסוקה והשירותים, ובחלק השלישי מובאים נתונים על התוצר הכולל במשק היהודי, במשק הערבי ובמשק הכלכלי-ארצי. בפרק האחרון של הספר מתוארים דפוסי צמיחה, מבנה ומחזוריות כלכלית בארץ ישראל בתקופת המנדט, ולאחריו הובאו נספחים על מדד יוקר המחיה ועל ההון במשק היהודי.

חיים סולוביצ'יק, שו"ת כמקור היסטורי. ירושלים, מרכז זלמן שזר, תשנ"א. 133 ע'.

ספרות השאלות והתשובות משמשת מקור רב ערך להיסטוריון. רבגוניות הנושאים הנידונים בספרות זו, בצד הפיזור הגאוגרפי והכרונולוגי הנרחב של השאלות והמשיבים, מפתים את ההיסטוריון לשחזר את העבר ולעמוד על הלכי רוח ועל מגמות ששררו בתקופה שהוא חוקר, על פי ספרות השו"ת. דא עקא, שספרות זו נכתבה כספרות הלכתית ולא כתעודות היסטוריות. התשובות עברו לעתים עריכה משפטית,

England, The Book Guild, 1990. 240 p., index

הציפייה למשיח, או 'מאבקו של האדם ליצירת גן-עדן עלי אדמות' (כהגדרת המחבר), 'ימיהם כימי המושגים 'משיח', 'גאולה' ו'אחרית הימים'. שתי הנחות עומדות בבסיסו של מאבק זה. האחת – כאשר תנאי הקיום הופכים לבלתי נסבלים, יתערב האל עצמו בנעשה. השנייה – בעקבות התערבות זו יגיע המצב של 'אחרית הימים'. אז יופיעו 'משיחים בזכות עצמם', ביניהם אנשים בעלי אמונה עמוקה מחד גיסא, ושרלטנים חסרי מצפון מאידך גיסא. מאבקם של 'משיחים' אלה להכרה ציבורית, והאכזבה מאי-התגשמות הציפיות, הם חלק בלתי נפרד מן האירועים. המחבר סוקר את הפעילות המשיחית לאורך הדורות, הנעה בין תקווה גדולה ליאוש עמוק. החלק הראשון, הנחת היסודות, עוסק בתקופה שבין דויד המלך וקונסטנטינוס. החלק השני עוסק בתקופת הביניים, 'תקופת הגיבוש' בלשון המחבר; החלק השלישי – מג'ון ויקליף לאוליבר קרומול; והחלק הרביעי דן ב'התפרקות המתח המשיחי'.

Louis Jacobs, *God, Torah, Israel, Tradition Without Fundamentalism*. Cincinnati, Hebrew Union College Press, 1990. 99 p., index

בספר זה כינס המחבר שלוש מסות על היחסים בין האל, התורה ועם ישראל, ועל משמעותם ליהודי בן זמננו. הוא מתפלמס עם גישת 'האמונה החופשית', הטוענת לזכותו של היהודי להאמין באשר יחפוץ, כל עוד

הרומית. המחבר פותח בשאלה, מתי היתה סקיתופוליס לעיר יוונית. בהמשך דבריו הוא מקדיש מקום נרחב לעיון בקונסטנטינוס ציה ובבעיות המיסוי במדינת החשמונאים, וכן להשפעה היוונית על קהילות יהודיות עירוניות. על התקופה הרומית מופיעים בספר מאמרים אחדים: הקולוניה הרומית פטולמאס והטריטוריה שלה, אחוזות מלכותיות ואימפריאליות בשרון ובשומרון, למי כתב אפולודורוס את ה'פוליאורקטיקה', טיניוס רופוס ויוליוס סוורוס, ומעמדה של הפרובינציה סוריה-פלשטינה.

Micha Joseph bin Gorion, *Mimekor Yisrael, Selected Classical Jewish Folktales*. ed. Dan Ben-Amos, trans. By I. M. Lask. Indianapolis, Indiana University Press, 1990. 271 p., bibl.

מהדורה אנגלית מקוצרת לאנתולוגיה הידועה 'ממקור ישראל', סיפורי עם יהודיים, בעריכת מ"י בן-גוריון (ברדיצ'בסקי). מרבית הספרים שברדיצ'בסקי ליקט מהם את סיפוריו נדירים ביותר, ולכן הפכה אנתולוגיה זו לקלאסית בזכות עצמה. המהדורה שלפנינו, הכוללת מאה ושלושה-עשר סיפורים, נחלקת לתשעה פרקים: ימי התנ"ך, ימי הבית השני, סיפורים מתקופת התלמוד, סיפורים הלקוחים מהספרות הרבנית, בארץ ישראל, אבות ובנים, מקובלים וחסידים, סיפורים לכל עת וסיפורי חכמה, גיוון העולה בקנה אחד עם תפיסתו היסודית של ברדיצ'בסקי.

Lucien Gubby, *Quest for the Messiah*.

המהפכניות (ו' ניקיפובצקי), יוספוס והגורמים הכלכליים למלחמת היהודים (ש' אפלכאום), תיאור ארץ ישראל בכתבי יוספוס (ו' ספראי), ולבסוף – יוספוס והחפירות הארכיאולוגיות בירושלים (ב' מזר).

People, Land and State of Israel, Jewish and Christian Perspectives. Jerusalem, The Ecumenical Theological Research Fraternity in Israel, *Immanuel*, XXII–XXIII (1989), 237 p.

המאמרים המופיעים בכרך זה של 'עמנואל' עולים ברובם בקנה אחד עם מטרותיו של כתב העת: 'קידום הדיאלוג בין יהודים ונוצרים ומתן פומבי לניסיון הנרכש מדיאלוג זה'. המאמר הפותח עוסק בתפיסת מדינת ישראל במחשבתם של אנשי הלכה מודרניים (ד' הרטמן). בין יתר המאמרים נציין את: עיסוק בהבטים היסטוריים וריאליים של המושג 'הארץ הקדושה' (ק"ה פדרסן), רה"יודאיזציה של הנצרות – השפעתה על הכנסייה והשלכותיה על העם היהודי (ג"ט פבליקובסקי), ארץ ישראל מנקודת מבט נוצרית-ציונית (ה' רונינג), גישתה של הכנסייה הרפורמית ההולנדית לעם ישראל, לארצו ולמדינתו (פ' הלדט ומ' לוהה). חותם את הקובץ מאמרו של מ' דיבואה, 'יהודים, יהדות וישראל בתיאולוגיה של אוגוסטינוס הקדוש – כיצד הוא מקשר את העם היהודי ואדמת ציון'.

הוא מקפיד על שמירת מצוות. התנהגותיות (behaviorism) אינה יכולה לשמש תחליף למחשבה דתית, ואין היא אלא תגובה רגשית, המתעלמת מהתוכן הממשי של האמונה. במסה הראשונה, 'אמונה באל אישי', הוא מעמת את תפיסת 'האמונה החופשית' עם גישות אחרות; בשנייה, 'תורה כהתגלות אלוהית', דן ג'יקובס בהשפעת המדע המודרני על חפיסה זו; ובשלישית, 'ישראל כעם בחירה', הוא עוסק במתחים הנובעים מרעיון זה במישורים של סובלנות בין-דתית, העם היהודי ומדינת ישראל.

Josephus, the Bible, and History. eds. Louis H. Feldman and Gohei Hata. Leiden, E. J. Brill, 1989. 473 p., index

אסופת המאמרים שלפנינו היא חוליה נוספת בשרשרת הניסיונות לפענח את חידת דמויות, אישיותו ועולמו הרוחני של יוסף בן-מתתיהו. החלק הראשון מתמקד באספקט ה'תנ"כי' – יוספוס ונוסח התנ"ך (ס' ליימן), הטקסט התנ"כי של יוספוס לספרי שמואל (א' אולריך), יוספוס, איגרת אריסטיאס ותרגום השבעים (א' פלטיר), ויוספוס וספר מקבים א' (י' גפני). בחלק השני מובא מגוון רחב של נושאים הקשורים בדמות זו, כגון: תפקיד הנשים בשושלת החשמונאית (ג' סיוורס), יוספוס וניקולאוס מדמשק (ב"צ וכהולדר), הכהונה הגדולה בתפיסתו של יוספוס (ק' טומה), יוספוס והמפלגות